

Farklı Mevkilerde Oynayan Futbolcularda Hedef Yönelimi ve Algılanan Motivasyonel İklim Arasındaki İlişki

Özkan Çekiç¹, Cem Kurt²

Özet

Amaç: Bu çalışmanın amacı, amatör futbolcuların hedef yönelimleri ile algılanan motivasyonel iklim özelliklerinin oynanan pozisyona göre değişip değişmediğinin belirlenmesidir.

Materyal ve Yöntem: Çalışmaya 460 amatör erkek futbolcu katıldı (yaş; 21,72±4,63 yıl ve futbol deneyimi; 9,24±4,18 yıl). Futbolcular oynadıkları mevkilere göre; defans (n=199), orta saha (n=187) ve forvet (n=74) oyuncusu olarak adlandırıldı. Algılanan motivasyonel iklim ve hedef yönelim puanları, Türkçeye uyarlamaları Toros (2002) tarafından yapılan Sporda Görev-Ego Yönelim Ölçeği ve Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği ile değerlendirildi.

Bulgular: Pearson korelasyon analizi futbol deneyiminin görev yönelimi, ego yönelimi, ustalık iklimi ve performans iklimi üzerinde etkili olmadığını gösterdi. ANOVA ve post hoc Tukey testleri; defans oyuncularının görev yönelim puanları ile ustalık iklim puanlarının orta saha oyuncularınınkinden daha yüksek olduğunu gösterdi (p=0,003 ve p<0,001). Orta saha oyuncularının ego yönelim ve performans iklim puanları arasında, orta saha oyuncularının lehine istatistiksel düzeyde anlamlı fark tespit edildi (p<0,001 ve p<0,001). Forvet oyuncularının görev ve ego yönelim puanları ile orta saha ve defans oyuncularının görev ve ego yönelim puanları arasında fark tespit edilmezken, forvet oyuncularının performans iklimi puanının orta saha oyuncularının puanından daha yüksek olduğu belirlendi (p<0,001).

Sonuçlar: Bu çalışmanın sonuçlarına göre; görev yönelimi ve ustalık iklimi puanı yüksek olan sporcular defans oyuncusu, ego yönelim puanı ile performans iklim puanı yüksek olan sporcular ise orta saha oyuncusu olarak oynatılabilir. Forvet oyuncularının hedef yönelim ve motivasyonel iklim düzeylerinin tespiti için daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmakla birlikte ölçeklerden elde edilen puanlar; fiziksel ve fizyolojik testlerle birlikte değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler

Futbol,
Mevki,
Hedef yönelimi,
Motivasyonel iklim

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 29.07.2017

Kabul Tarihi: 05.09.2017

Online Yayın Tarihi: 15.09.2017

DOI: 10.18826/useeabd.331685

Relationship between Goal Orientation and Perceived Motivational Climate in Football Players of Different Playing Positions

Abstract

Aim: The aim of this study was to determine whether the characteristics of goal orientation and perceived motivational climate change according to the playing positions of amateur footballers.

Material and Methods: Four hundred and sixty amateur male football players participated in the study (age, 21.72±4.63 years; football experience, 9.24±4.18 years). Footballers were named as defence (n=199), midfield (n=187) and forward (n=74) according to their playing position. The scores of perceived motivational climate and goal orientation were determined by the Turkish versions of ‘The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire’ and ‘The Perceived Motivation Climate Questionnaire’, which were adapted by Toros (2002).

Results: Pearson correlation analyses showed that football experience had no effect on task orientation, ego orientation, mastery climate, and performance climate. ANOVA and post-hoc Tukey tests showed that task orientation and mastery climate scores were higher in defence players than midfield players (p=0.003 vs. p<0.001). Ego orientation and performance climate scores of the midfield and defence players differed in favour of the midfield players (p<0.001 vs. p<0.001). Although there were no statistically significant differences in terms of the scores of tasks orientation and ego orientation among forward, defence, and midfield players, performance climate scores were higher in forward players than midfield players (p<0.001).

Conclusion: According to the results of this study, players who have higher task orientation and mastery climate scores can play as defence players, and other players who have higher ego orientation and performance climate scores can play as midfield players. With the need for more extensive studies to determine the goal orientation and motivational climate scores of forward players, scores that are obtained from questionnaires should be evaluated with physical and physiological tests.

Keywords

Football,
Playing Position,
Task Orientation
Motivational Climate

Article Info

Received: 29.07.2017

Accepted: 05.09.2017

Online Published: 15.09.2017

DOI: 10.18826/useeabd.331685

USEABD yazım kurallarının ‘‘Yazarlık Hakkı’’ bölümündeki MADDELERE göre yazar katkıları şu şekilde rapor edilmiştir: **1. Yazar:** 1,2,5,6,7,8; **2. Yazar:** 1,2,4,5,6,7,8

Sorumlu Yazar: Trakya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ABD, Edirne / Türkiye, ozkancekic39@hotmail.com

²Trakya Üniversitesi, Kırkpınar Beden Eğitimi ve Spor YO, Edirne / Türkiye, cemkurt35@gmail.com

GİRİŞ

Dünya'da özellikle de 1890'lı yıllardan sonra ülkemizde "Günümüz Sporu" olarak adlandırılan "Futbol"; içinde barındırdığı birçok olgusuyla insanlarda merak uyandıran, gelişen teknoloji sayesinde takip edilebilirliği katlanarak artan, insanlara sadece oynarken değil izlerken de zevk veren, sosyalleşme imkânı sağlayan, bir araya gelerek taraftarlık, üyelik ve bir kulübe ait olma duygusunun heyecanını yaşatan "güzel bir oyun" dur (Aydoğan,2012). Futbol dünyanın en popüler sporlarından biridir (Stolen ve ark., 2005). FIFA'nın 2007 yılı raporuna göre; futbol 265 milyon erkek ve kadın sporcu ile 5 milyon hakem ve yetkilinin yaşamını direkt olarak etkilemektedir (FIFA magazine, 2007). Futbolun bu kadar popüler olmasının en önemli nedenlerinden biri; ani yön değiştirmeler, sprintler, sıçramalar gibi oyunun gidişatını bir anda değiştirebilen yüksek şiddetli-kısa süreli aktiviteler içermesidir (Stolen ve ark., 2005). Diğer önemli bir faktör ise; futbolun değişken, rastlantısal (stokastik) karakterli olmasıdır (Bloomfield, Polman & O'Donoghue, 2007). Oyunun gidişatının kesin bir şekilde tahmin edilememesi, olasılıkların çok olması futbol oyununa olan ilgiyi arttırmaktadır.

Futbolda başarı; teknik, taktik, biyomekaniksel, psikolojik ve fizyolojik özelliklerin geliştirilmesine bağlıdır (Stolen ve ark., 2005). Anlaşılacağı üzere bir futbolcunun tüm bu özelliklere aynı anda sahip olması mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla futbolda farklı mevkiler, farklı özellikleri gelişmiş oyunculara ihtiyaç duymaktadır (Hazir, 2010; Bloomfield, Polman & O'Donoghue, 2007; Stolen ve ark., 2005).

Futbolda farklı mevkilerin gerektirdiği fiziksel, fizyolojik, teknik ve taktik özellikleri inceleyen çalışmalar mevcuttur (Hazir, 2010; Köklü ve ark., 2009; Bloomfield, Polman & O'Donoghue, 2007; Stolen ve ark.,2005; Junge ve ark., 2000). Dolayısıyla futbolda farklı mevkiler farklı fiziksel, fizyolojik, teknik ve taktik özellikleri gerektirmesinin yanı sıra konsantrasyon, motivasyon, öfke ve endişe yönetimi, benlik saygısı, kişilik tipi vb. farklı psikolojik özellikler gerektirmektedir (Raglin, 2001; Junge ve ark., 2000).

Yıldız, Tekin & Lök (2009) farklı statülerde oynayan (paf, amatör, profesyonel) futbolcuların kişilik tipleri arasında farklılıklar olduğunu belirtmektedir. Yıldız (2009) amatör ve paf takımında oynayan futbolcuların kişilik tipleri, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında farklılıklar olduğunu göstermiştir.

Farklı mevkilerde oynayan futbolcuların psikolojik özellikleri arasındaki ilişkiyi açıklayan yeterli sayıda çalışma olmamasına rağmen; Kurt ve ark., (2012) defans, orta saha ve forvet oyuncularının, yalnızlık, benlik saygısı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmektedir.

Bilindiği üzere futbol bir takım oyunudur. Takım oyunlarında bireysel hedeflerden ziyade takımı oluşturan her bir oyuncunun motivasyon ve güdülenme düzeyi alınan sonuçta etkili olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, hedef yönelimi ve motivasyonel iklim özellikle takım sporlarında başarıyı etkileyen psikolojik özelliklerdendir (Arıburun & Aşçı, 2005; Toros, 2002). Hedef yönelimi; görev ve ego yönelimi olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Ego yönelimi; sporcunun, rakip ya da takım arkadaşlarından daha üstün olma, göze çarpma ya da daha iyi performans sergileme hedefini ifade ederken, görev yönelimi ise, sporcunun bir önceki performansından daha iyisini yapma, yeni beceriler öğrenme ya da bir görevde ustalaşma hedeflerini ifade eder (Duda & Nicholls, 1992). Motivasyonel iklim ise başarı durumlarında eylemin hedefini yönlendiren, durumsal ortam olarak tanımlanmaktadır (Ames, 1992; Ames & Archer, 1988). Kısacası motivasyonel iklim, başarı ortamının yapısının nasıl algılandığıdır (İlker, Arslan & Demirhan, 2009).

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı; farklı mevkilerde oynayan futbolcularda hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim arasındaki ilişkinin açıklanmasıdır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Katılımcılar: Çalışmaya; İstanbul, Edirne, Kırklareli illerinde spor yaşamlarına devam eden 460 erkek amatör futbolcu katıldı (yaş 21,72±4,63 yıl, futbol deneyimi; 9,24±4,18 yıl). Amatör futbolcu olmak, en az 2 yıllık futbol deneyimine sahip olmak ve erkek olmak çalışmaya dahil edilme kriteri olarak belirlendi.

Prosedür: Örneklem seçiminde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanıldı. Tüm katılımcılar, gönüllü olur formu vasıtasıyla çalışma hakkında bilgilendirilerek yazılı-imzalı olurları alındı. Çalışma Trakya üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu tarafından onaylandı (TÜTF-GOKAEK 2011/16). Futbol

deneyimi, görev yapılan mevki ve eğitim düzeyi araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak belirlendi. Bu yüzden katılımcıların tanımlayıcı özellikleri bu bağımsız değişkenler üzerinden belirlendi. Boy, vücut ağırlığı özellikleri gibi sürekli değişkenler değerlendirilmeye alınmadı.

Veri Toplama Araçları

Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği: Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği; 7'si görev, 6'sı ego yönelimi olmak üzere 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçeği yanıtlayanlar her bir maddeye katılımlarını 5'li değerlendirme sistemine göre yaparlar. Ölçeğin Türk sporcularına uyarlama çalışması Toros (2001) tarafından yapılmıştır. Toros (2001), görev ve ego yönelimi olmak üzere iki faktörün genel varyansın %58'ini açıkladığı; iç tutarlılığın görev yönelimi için 0,87, ego yönelimi için 0,85 olduğu ve üç haftalık test tekrar test güvenilirliğinin görev yönelimi için 0,65, ego yönelimi için 0,72 olduğu tespit etmiştir.

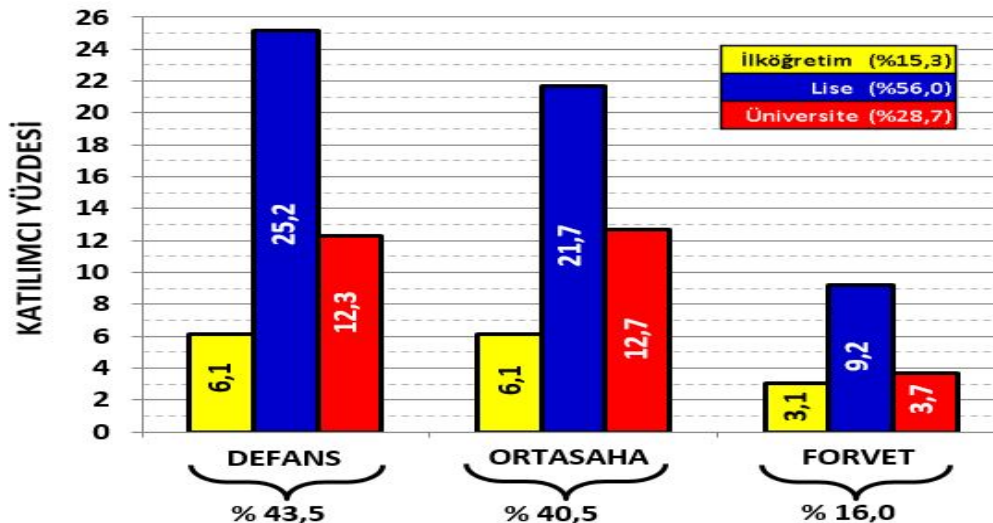
Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği: Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği 9'u performans, 12'si ustalık iklimi olmak üzere 21 maddeden oluşmuştur. Ölçeği yanıtlayanlardan her bir maddeyi 5'li değerlendirme sistemine göre yargılaması istenmektedir. Ölçeğin Türk sporcularına uyarlama çalışması Toros (2001) tarafından yapılmıştır. Toros (2001), ustalık ve performans iklimi faktörlerinin genel varyansın %51'ini açıkladığı; iç tutarlılığın ustalık iklimi için 0,84, performans iklimi içinse için 0,90 olduğu ve üç haftalık test tekrar test güvenilirliğinin ustalık iklimi için 0,66, performans iklimi içinse 0,74 olduğu tespit etmiştir.

İstatistiksel Analiz

Bu çalışmanın verileri IBM® SPSS® (versiyon 20) yazılımı (copyright IBM Corporation 1989, 2011) kullanılarak gerçekleştirildi. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testiyle ve baskınlık-çarpıklık değerleri göz önünde bulundurularak değerlendirildi. Çalışmadaki verilerin tanımlayıcı istatistikleri ortalama ± standart sapma şeklinde ifade edildi. Eğitim düzeyi ve mevki çalışmanın gruplar arası etkenlerini oluşturdu. Bu etkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki ana etkileri ve etkenler arasında bir etkileşim olup olmadığını belirlemek için 3×3 (Mevki × Eğitim Düzeyi) Genelleştirilmiş Doğrusal Model İki Etkenli Varyans Analizi (ANOVA) testi -gerekli olduğu durumlarda gruplardaki birim sayıları farklılıktan dolayı post-hoc Gabriel's testiyle birlikte kullanıldı. Eğitim düzeyinde yer alan "Diğer" sınıflamasında sadece 3 katılımcı bulunduğundan bu katılımcılar değerlendirme dışında bırakıldı. Futbolcuların eğitim durumu ve oynadıkları mevkiiler arasında bir ilişki olup olmadığı Ki Kare Testiyle incelendi. Deneyim ve diğer bağımlı değişkenler arasındaki ilişki düzeyi Pearson korelasyon katsayısına göre incelendi. Bütün analizlerde $p \leq 0,05$ istatistiksel anlamlılık düzeyi olarak kabul edildi.

BULGULAR

Sporcuların mevkiilerine ve eğitim durumlarına göre dağılımları Şekil 1'de verildi. Değişkenlerin mevkiilere göre karşılaştırılması Tablo 1'de, bağımlı değişkenlerin eğitime düzeyine göre karşılaştırılması Şekil 2'de, mevki ve eğitim düzeyinin deneyim üzerindeki ana etkileri ve etkenler arasındaki etkileşim Şekil 3'te, deneyim, görev yönelimi, ego yönelimi, ustalık iklim puanı ve performans iklim puanları arasındaki korelasyon düzeyleri tablo2'de gösterildi.

Şekil 1. Sporcuların mevkiilerine ve eğitim durumlarına göre dağılımları

Katılımcıların; oynadıkları mevkilere göre futbol deneyimleri ($p=0,25$) ve yaşları ($p=0,40$) arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlendi. Ki Kare testine göre futbolcuların oynadıkları mevkilere göre dağılımları eğitim durumuna göre bir farklılık göstermedi, $\chi^2(4, N=457) = 2,49, p=0,65$ (Şekil 1).

Dolayısıyla mevkiye göre gruplar; yaş, eğitim düzeyi ve futbol deneyimi açısından homojen olarak değerlendirildi.

Tablo 1. Değişkenlerin mevkilere göre puanları

Değişken	Defans(n=199)	Orta Saha (n=187)	Forvet (n= 74)	p
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	
Yaş (yıl)	22,0±5,0	21,6±4,5	21,3±3,8	0,40
Deneyim (yıl)	9,6±4,4	8,9±4,1	9,2±3,6	0,25
Görev Yönelimi Puanı	4,05 ^a ±0,67	3,85 ^a ±0,75	3,95±0,61	0,009*
Ego Yönelimi Puanı	3,13 ^b ±0,86	3,42 ^b ±0,91	3,43±1,05	0,002*
Uсталık İklimi Puanı	3,98 ^{cd} ±0,66	3,77 ^c ±0,64	3,83 ^d ±0,55	0,002*
Performans İklimi Puanı	3,08 ^{ef} ±0,67	3,43 ^e ±1,31	3,47 ^f ±0,85	0,002*

İkili grup karşılaştırmalarına ait p değerleri: * $p<0,05$; ^a $p=0,003$; ^b $p<0,001$; ^c $p<0,001$; ^d $p=0,009$; ^e $p<0,001$; ^f $p=0,025$; $\bar{X}$ =ortalama; SS=standart sapma.

ANOVA testi sonuçları Görev Yönelimi Puanı ($p=0,009$), Ego Yönelimi Puanı ($p=0,002$), Uсталık İklimi Puanı ($p=0,002$) ve Performans İklimi Puanı ($p=0,002$) açısından mevkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu ortaya koydu.

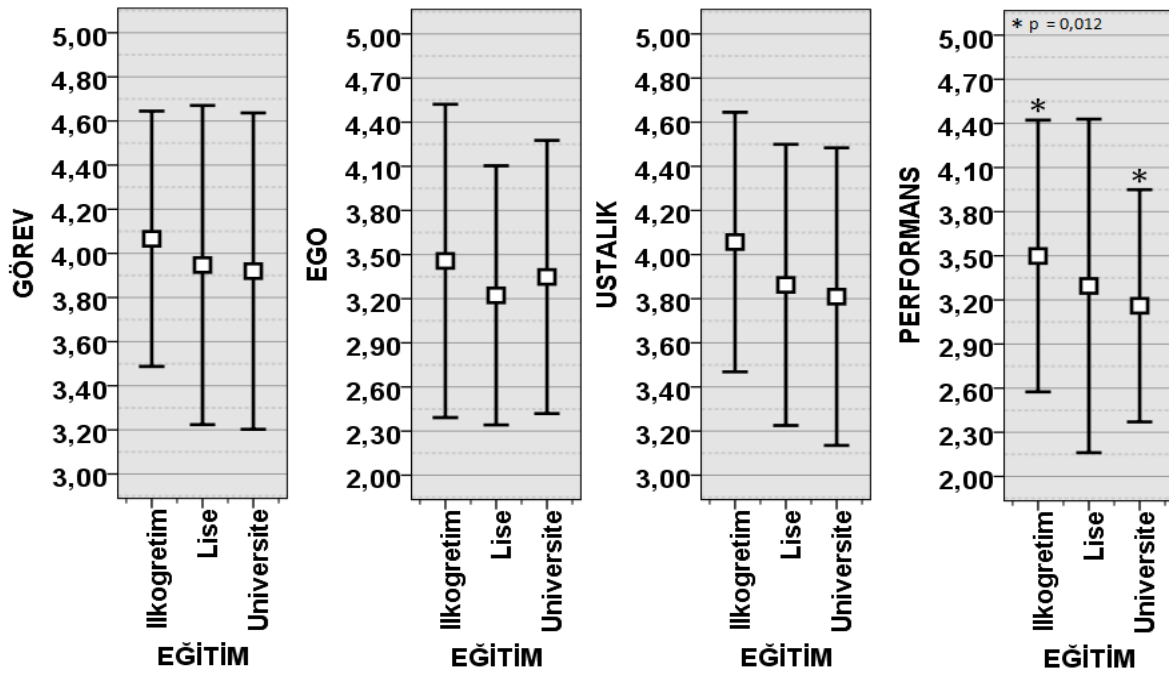
Defans oyuncularının görev yönelimi puanı orta saha oyuncularından daha fazladır ($p=0,003$). Forvet oyuncularının görev yönelimi puanı; defans ve orta saha oyuncularından görev yönelimi puanlarından istatistiksel olarak farklı değildir ($p>0,05$). Defans ve orta saha mevkilerinde oynayan oyuncuların ego yönelimi puanları arasında orta saha oyuncularının lehine istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık vardır ($p<0,001$). Forvet oyuncularının ego yönelimi puanı, defans ve orta saha oyuncularından farklı değildir ($p>0,05$).

Defans, orta saha ve forvet oyuncularının ustalık iklim puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık vardır. Elde edilen tanımlayıcı analiz sonuçlarına göre en yüksek ustalık iklimi puanı defans oyuncularına aittir ($M=3,98 \pm 0,66$). Defans oyuncularının ustalık iklimi puanı, orta saha ($p<0,001$) ve forvet oyuncularının ($p=0,009$) ustalık iklim puanından istatistiksel olarak farklıdır. Orta saha ve forvet oyuncularının performans iklim puanı defans oyuncularının performans iklimi puanından istatistiksel düzeyde farklıdır ($p<0,001$ ve $p=0,025$). Forvet oyuncularının performans iklimi puanı ile orta saha oyuncularının performans iklimi puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$).

Katılımcıların elde ettikleri hedef yönelim puanları, motivasyonel iklim puanları ve futbol deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadı (Tablo 2).

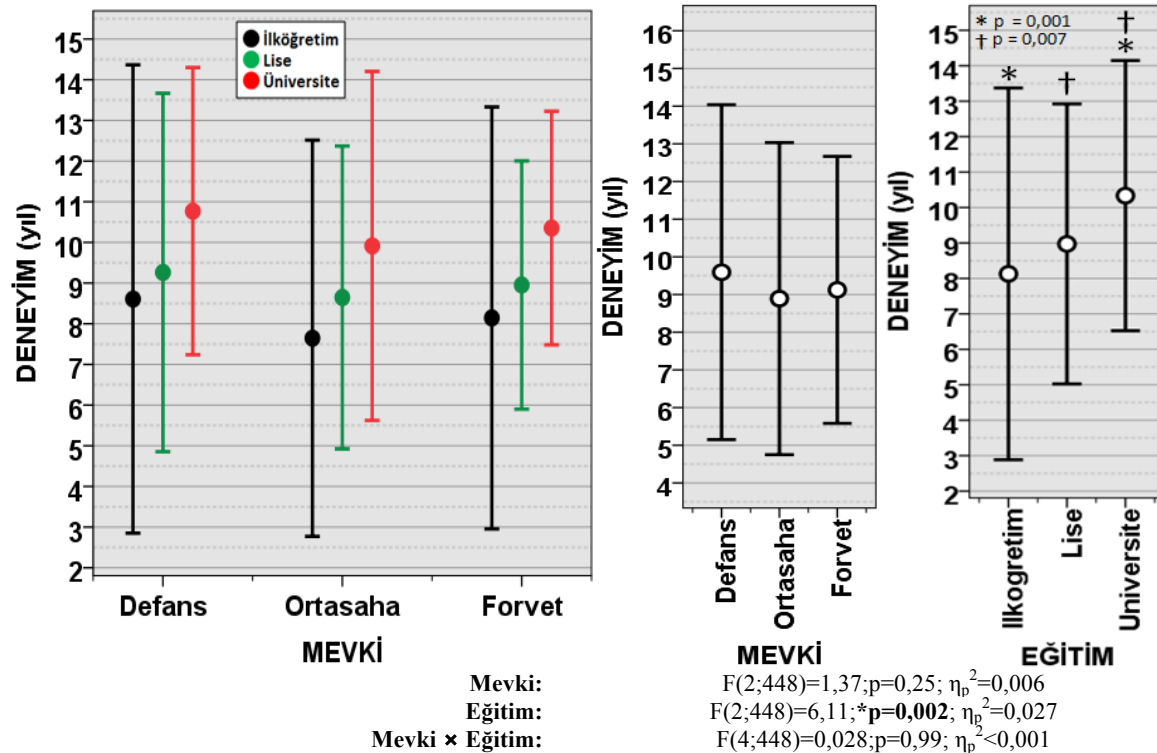
Tablo 2. Deneyim, hedef yönelim ve motivasyonel iklim puanları arasındaki korelasyon düzeyleri

Değişken	Deneyim	
	r	p
Görev Yönelimi	0,06	0,22
Ego Yönelimi	-0,04	0,36
Uсталık İklimi	0,02	0,70
Performans İklimi	-0,04	0,39

Şekil 2. Bağımlı değişkenlerin eğitim düzeyine göre karşılaştırılması

Katılımcıların eğitim düzeyleri ile görev, ego ve ustalık iklimi puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık yoktur ($p > 0,05$). Buna karşın, eğitim düzeyi ilköğretim olan katılımcıların performans iklimi puanı, üniversite eğitim düzeyine sahip katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklıdır ($p = 0,012$). Eğitim düzeyi ilköğretim olan katılımcıların performans iklimi puanı üniversite mezunu olan katılımcılardan fazladır (Şekil 2).

Şekil 3. Mevki ve eğitim düzeyinin deneyim üzerindeki ana etkileri ve etkenler arasındaki etkileşim

Katılımcıların; oynadıkları mevkilere göre futbol deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmazken ($p = 0,25$), üniversite mezunu futbolcuların lise ($p = 0,007$) ve ilköğretim mezunu ($p = 0,001$) futbolculardan daha deneyimli olduğu belirlendi (Şekil 3).

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı, amatör futbolcularda görev ve ego yönelimleri ile algılanan motivasyonel iklimin oynanan pozisyona göre değişip değişmediğinin belirlenmesidir. Çalışmanın temel bulguları ise aşağıda sıralanmıştır;

- a) Deneyim ile; görev yönelimi, ego yönelimi, ustalık iklim puanı ve performans iklim puanı arasında korelasyonel bir ilişki yoktur,
- b) Defans oyuncularının görev yönelim puanı, orta saha oyuncularının görev yönelim puanından daha yüksektir,
- c) Forvet oyuncuları ile, defans ve orta saha oyuncularının görev yönelim puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı fark yoktur,
- d) Orta saha oyuncularının ego yönelim puanı defans oyuncularının ego yönelim puanından daha yüksektir,
- e) Forvet oyuncuları ile, defans ve orta saha oyuncularının ego yönelim puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir fark yoktur,
- f) Defans oyuncularının ustalık iklim puanı, forvet ve orta saha oyuncularının ustalık iklim puanlarından istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık vardır. En yüksek ustalık iklim puanı defans oyuncularına aittir,
- g) Defans ve orta saha oyuncularının performans iklim puanları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı farklılık vardır; ancak forvet oyuncularının performans iklimi puanı ile defans oyuncularının performans iklimi puanları benzerdir.

Literatürde farklı mevkilerde oynayan futbolcuların hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim puanlarını değerlendiren yeterli sayıda çalışma bulunamaması nedeniyle, bu çalışmanın temel bulguları sınırlı sayıda referans ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Katılımcıların oynadıkları mevkilere göre eğitim düzeyi ve spor deneyimi açısından homojen olarak dağılması, bu çalışmadan elde edilen sonuçların güvenilirliğini arttırmaktadır.

White & Zellner (2014) eğitim düzeyinin görev ve ego yönelim düzeyleri üzerinde etkili olabileceğini, lise çağındaki sporcuların ego yönelimli olduğunu, buna karşın üniversiteli rekreasyonel sporcuların ise daha çok görev yönelimli olduklarını belirtmektedir.

Altıntaş, Kuru & Akalan (2012) hedef yönelim puanı ve algılanan güdüsel iklim puanının sporsal deneyim düzeyinden etkilenmediğini belirtse de Toros (2002) sporsal deneyim düzeyinin görev yönelimi, ego yönelimi, performans iklimi ve ustalık iklimi puanları üzerinde farklılaşmaya neden olabileceğini belirtmektedir. Toros (2002)'a göre elit basketbolcular performans iklimi yönelimli iken, elit olmayan basketbolcular ise ustalık iklimi yönelimlidirler.

Diğer taraftan Carpenter & Yates (1997) amatör futbol oyuncularının görev yönelim puanlarının yarı profesyonel futbolculardan daha yüksek olduğunu, ego yönelimleri arasında ise yarı profesyonel sporcularda daha yüksek olmakla birlikte istatistiksel düzeyde anlamlı bir fark olmadığını belirtmektedir.

Arıburun & Aşçı (2005)'ya göre Amerikan futbolu oyuncularında; ustalık iklimi, ego yönelimi ve görev yönelimi puanları arasında pozisyonel (hücum ve defans) bir fark yoktur. Buna karşın performans iklimi puanının hücum oyuncularında defans oyuncularına oranla daha yüksektir.

Bazı araştırmacılara göre; hedef yönelimi ve motivasyonel iklim, kültürel farklılıklar, cinsiyet, sporsal deneyim düzeyi ve eğitim düzeyinden etkilenmektedir (Sarı, Ilic & Ljubojevic; 2013; Kavassanu, 2007; Arıburun & Aşçı, 2005; Carpenter & Yates, 1997). Sporcu ya da takımın hedef yönelimi ya da motivasyonel iklim düzeyini etkileyen bir diğer faktör de antrenör 'ün antrenörlük stilidir (Grobbelaar & Eloff, 2011). Otokratik yönetim sergileyen antrenörlerin takımları daha çok ego yönelimli iken, demokratik yönetim sergileyen antrenörlerin takımları daha çok görev yönelimlidirler (Sarı, Ilic & Ljubojevic, 2013).

Birçok spor dalında optimal performans için taktik, beslenme, fiziksel kondisyon, teknik ve psikolojik faktörlerin etkileşimin önemli olduğu bilinmektedir (Andrew, Grobbelaar & Potgieter, 2007). Oyuncunun psikolojik özelliklerin sportif performansla olan etkisi, araştırmacıların ilgisini çekmesine rağmen bu alanda yapılan çalışmalar oldukça azdır (Najah & Rejeb, 2007). Farklı mevkilerde oynayan sporcuların farklı psikolojik özelliklere sahip olması gerektiği düşünülmesine rağmen (Jooste, Van Der Berg & Steyn, 2013; Milavić, Zoran & Velickovsaka, 2013) çeşitli spor branşlarının farklı mevkilerinde

oynayan sporcuların mevkilerine göre psikolojik özelliklerini açıklamaya çalışan yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Ulaşılabilen çalışmalardan elde edilen sonuçlar ise motivasyon, özgüven, gevşeme, uyarılma, hedef yönelimi ve başarı motivasyonu gibi psikolojik özelliklerin mevkiye göre değişebileceği yönündedir (Andrew, Grobbelaar & Potgieter, 2007; Najah & Rejeb, 2007). Najah & Rejeb (2015) futbolda hücum oyuncularının motivasyon, özgüven ve uyarılma düzeylerinin orta saha ve savunma oyuncularından daha iyi olduğunu belirtmektedir. Andrew, Grobbelaar & Potgieter (2007) ragbi'de oyun kurucu (half-backs) olarak görev yapan oyuncuların başarı motivasyonlarının, 2 numara olarak görev yapan oyuncuların (hookers) ise gerginlik düzeylerini kontrol etmede diğer mevkilerde görev yapan oyunculardan daha iyi olduğunu bildirmektedir.

Jooste, Van Der Berg & Steyn (2013) yüksek düzeyde sportif performansın temelinde hedef belirleme, kaygı kontrolü, konsantrasyon, odaklanma gibi psikolojik faktörlerin yattığını belirtmektedir. Lowther, Lane & Lane (2002) ise uyarılma ve gevşeme gibi psikolojik becerilerin öz yeterlilik düzeyini arttırdığını ve bu artışın ampute futbolcularda performansı geliştirdiğini belirtmektedir.

Futbolcuların sürekli öfke, öfke kontrolü, öfke ifade tarzı, hedef belirleme, imgeleme, öz güven, motivasyon, endişe yönetimi gibi psikolojik özelliklerinin görev alanına göre değişmediği belirtilmektedir (Lowther, Lane & Lane 2002; Cox & Yoo, 1995). Cox & Yoo (1995) savunma ve hücum bölgelerinde oynayan Amerikan futbolu oyuncularının kaygı kontrolü, konsantrasyon ve kendine güven gibi psikolojik özelliklerinde mevkilere göre farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir.

Grobbelaar & Eloff (2011) farklı pozisyonlarda oynayan bayan netball oyuncuların antrene edilebilirlik, özgüven, başarı motivasyonu, hedef belirleme, konsantrasyon gibi psikolojik özelliklerinin oynanan pozisyona göre değiştiğini belirtmektedir.

Kirkcaldy (1982)'e göre takım oyunlarında hücum oyuncularının, orta saha oyuncularına göre daha saldırgan, daha inatçı daha dışa dönük olduklarını belirtmektedir.

Grobbelaar & Eloff (2011) hücum ve savunma bölgelerinde oynayan netball ve basketbol oyuncularının başarı motivasyonu seviyelerinin merkezde oynayan oyunculardan daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Grobbelaar & Eloff (2011) bu durumu merkezde oynayan oyuncuların görevlerinin oyun kurmak olmasına ve nihai sonuca indirekt olarak etki etmelerine bağlamaktadır.

Grobbelaar & Eloff (2011)'un yukarıdaki tespitleri, sporda hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim etkileşimi doğrultusunda savunma ve hücum pozisyonunda oynayan futbolcuların görev yönelim ve ustalık iklimi puanlarının orta saha oyuncularından daha yüksek olabileceğini akla getirmektedir.

Çalışmamızdan elde edilen temel bulgular (tartışma kısmının a ve f maddeleri) bu gerekliliğin gerçekleştiğini göstermektedir.

Ayrıca, Grobbelaar & Eloff (2011)'un bildirdiği sonuçlar doğrultusunda orta sahada oynayan futbol oyuncularının performans iklimi ve ego yönelimi puanlarının savunma ve hücum oyuncularından daha yüksek olması beklenmektedir. Çalışmamızdan elde edilen bulgularda, orta saha oyuncularının performans iklimi ve ego yönelimi puanlarının defans oyuncularından daha yüksek olması bu beklentiyi desteklemekle beraber orta saha ve hücum oyuncuları arasındaki puanların ise bu beklentiyi desteklemediği görülmektedir. Tartışma kısmında (c) maddesindeki temel bulgu bu durumu desteklerken (f) maddesindeki temel bulgu ise bu beklenti ile uyuşmamaktadır.

Hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklim gibi psikolojik kavramlar; kaygı, öfke, motivasyon, konsantrasyon, hedef belirleme, imgeleme gibi psikolojik kavramlara oranla nispeten yenidir. Çeşitli spor branşların da hedef yönelimi ve motivasyonel iklim özelliklerinde kültürel ya da cinsiyet farklılığının olup olmadığı araştırılmasına rağmen (Anderson & Dixon, 2009; Rattanakoses ve ark., 2009; Arıburun & Aşçı, 2005) futbolcuların hedef yönelimi ve motivasyonel iklim özelliklerinde pozisyonel farklılıkları araştıran bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu nedenle çalışmamızdan elde edilen verilerin spor psikolojisi alanında çalışan araştırmacılara, antrenör ve sporculara yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Hedef yönelimi ve algılanan motivasyonel iklimle ilgili çalışmalar sadece sporunun görev yönelimi, ego yönelimi, ustalık iklimi ve performans iklimi skorlarını açıklamakla kalmaz, sporunun kişilik tipinin, benlik saygısı, stres ve kaygı durumlarıyla başa çıkma becerisini de ortaya koymaktadır (Grobbelaar & Eloff, 2011; Anderson & Dixon, 2009; Kavussanu, 2007).

Kristiansen, Roberts & Abrahamsen (2008) görev yönelimli sporcuların stres ve kaygı gibi durumlarla başa çıkma becerilerinin ego yönelimli bireylere oranla daha gelişmiştir. Sarı *ve ark.*, (2013) ise sporcunun görev yönelim puanının benlik saygısı düzeyini belirlemede güvenilir bir referans olduğunu bildirmektedir.

Andrew, Grobbelaar & Potgieter (2007) ve Jooste, Van Der Berg & Steyn (2013) hedef yönelimi, algılanan motivasyonel iklim puanı ve diğer psikolojik özelliklerin sporcunun oynayacağı pozisyonu belirlemede bir yardımcı olarak kullanılması gerektiğini, fiziksel, teknik ve kondisyonel özelliklerinin göz ardı edilerek yapılacak bir pozisyon belirlemenin hatalı olacağını belirtmektedir.

Junge *ve ark.* (2000) futbol'un, diğer takım sporlarında da olduğu gibi gelişmiş bir fiziksel performansın yanı sıra, zihinsel ve psikolojik özelliklerin gelişmiş olması gerektirdiğini belirtmektedir.

Gerek bu çalışmanın sonuçlarından gerekse literatürden elde edilen sonuçlardan farklı spor branşlarının farklı mevkilerinde oynayan sporcuların farklı psikolojik özellikler gösterebileceğini (hedef yönelimi, motivasyonel iklim, başarı motivasyonu, stresle başa çıkma, gevşeme-uyarılma düzeyi, özgüven vb.) ortaya koymaktadır. Bu anlamda gerek yetenek seçiminde gerekse oynanacak pozisyonun belirlenmesinde psikolojik özellikler fiziksel özellikler ile birlikte ele alınması daha uygun olacaktır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

- Futbol deneyimi; görev yönelimi, ego yönelimi, ustalık iklimi ve performans iklim puanlarını etkilememektedir,
- Eğitim düzeyi; görev yönelimi, ego yönelimi ve ustalık iklimi puanlarını etkilememekle birlikte eğitim düzeyi ilköğretim olan katılımcıların performans iklimi puanı, üniversite eğitim düzeyine sahip katılımcılardan performans iklimi puanından daha yüksektir,
- Görev yönelim puanı ve ustalık iklim puanı yüksek olan sporcular savunma oyuncusu olarak oynatılabilir,
- Ego yönelim puanı ve performans iklim puanı yüksek olan sporcular orta saha da oynatılabilir,
- Bu çalışmanın sonuçları dikkate alındığında, forvet oyuncularının seçiminde; ego yönelimi, görev yönelimi, ustalık iklimi ve performans iklimi özelliklerinin ne düzeyde olması gerektiği konusunda net bir sonuca ulaşılamamıştır. Bu anlamda yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır,
- Eğitim düzeyi, cinsiyet, kültürel farklılıklar, antrenörlük stili gibi faktörler görev yönelimi, ego yönelimi ustalık iklimi ve performans iklim düzeyleri üzerinde etkilidir. Bundan sonraki çalışmalarda antrenörlük stili mutlaka değerlendirilmelidir,
- Görev, ego, ustalık iklimi ve performans iklim düzeyi sporcunun hangi pozisyonda oynayacağını belirlemesi konusunda tek başına yeterli değildir. Bu özellikler, oyuncunun fiziksel ve antropometrik özellikleri ile birlikte değerlendirilmelidir.

Bilgilendirme: Bu çalışma, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı öğrencisi Özkan Çekiç tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinin verilerinden üretilmiştir.

Teşekkür: Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanmasındaki katkıları için Dr. Ekim Pekünlü'ye teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, A., Bayar Koruç, P., & Akalan, C. (2012). Sporcuların hedef yönelimleri, algılanan güdüsel iklimleri ve algılanan fiziksel yeterliklerinin cinsiyete ve deneyim düzeyine göre karşılaştırılması. *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri*; 4 (1):1-15.
- Ames, C., & Archer, J. (1998). Achievement goals in the classroom: students' learning strategies and motivation processes. *Journal of Educational Psychology*, 80 (3): 260.
- Ames, C. (1992). Classrooms: goals, structures, and student motivation. *Journal of Educational Psychology*, 84 (3), 261.
- Anderson, D. M., & Dixon, A. W. (2009). Winning isn't everything: goal orientation and gender differences in university leisure-skills classes. *Recreational Sports Journal*, 33 (1): 54-64.
- Andrew, M., Grobbelaar, H. W., & Potgieter, J. C. (2007). Positional differences in the sport psychological skills and attributes of rugby union players. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*, September (Supplement): 321-334.

- Arıburun, B., & Aşçı, H. (2005). Amerikan futbolu oyuncularında hedef yönelimi ve algılanan güdüsel iklim. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3 (3): 111-114.
- Aydoğan, H. (2012). Profesyonel futbolcuların örgütsel adalet algıları ve benlik saygısı ile iş doyumları arasındaki ilişki. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Bloomfield, J., Polman, R., & O'Donoghue, P. (2007). Physical demands of different positions in FA premier league soccer. *Journal of Sports Science & Medicine*, 6 (1): 63-70.
- Carpenter, P. J., & Yates, B. (1997). Relationship between achievement goals and the perceived purposes of soccer for semiprofessional and amateur players. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19 (3): 302-311.
- Cox, R. H., & Yoo, H. S. (1995). Playing position and psychological skill in American football. *Journal of sport behaviour*, 18 (3): 183.
- Duda, J. L., & Nicholls, J. G. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 84 (3): 290.
- Grobbelaar, H. W., & Eloff, M. (2011). Psychological skills of provincial netball players in different playing positions. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 33 (2): 45-58.
- Hazır, T. (2010). Physical characteristics and somatotype of soccer players according to playing level and position. *Journal of Human Kinetics*, 26: 83-95.
- İlker, A. G. E., Arslan, Y., & Demirhan, G. (2009). Üçlü motivasyonel iklim ölçeğinin ortaöğretim öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 20 (1): 06-15.
- Jooste, J., Van den Berg, L., & Steyn, B. J. (2014). Psychological skills, playing positions and performance of African youth soccer teams. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*, 36 (1): 85-100.
- Junge, A., Dvorak, J., Rosch, D., Graf-Baumann, T., Chomiak, J., & Peterson, L. (2000). Psychological and sport-specific characteristics of football players. *The American Journal of Sports Medicine*, 28 (5-suppl): 22-28.
- Kavussanu, M. (2007). The effects of goal orientations on global self-esteem and physical selfworth in physical education students. *Hellenic Journal of Psychology*, 4 (2): 111-132.
- Kirkcaldy, B. D. (1982). Personality and sex differences related to positions in team sports. *International Journal of Sport Psychology*, 13 (3): 141-153.
- Kristiansen, E., Roberts, G.C., & Abrahamsen, F. E. (2008). Achievement involvement and stress coping in elite wrestling. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 18 (4): 526-538.
- Köklü, Y., Özkan, A., Alemdaroğlu, U., & Ersöz, G. (2009). Genç futbolcuların bazı fiziksel uygunluk ve somatotip özelliklerinin oynadıkları mevkilere göre karşılaştırılması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VII (2):61-68.
- Kurt, C., Catikkas, F., Omurlu, I.K., & Atalag, O. (2012). Comparison of loneliness, trait anger-anger expression style, self-esteem attributes with different playing position in soccer. *Journal of Physical Education and Sport*, 12 (1), 39.
- Lowther, J., Lane, A., & Lane, H. (2002). Self-efficacy and psychological skills during the amputee soccer world cup. *Athletic Insight*, (On-Line), 4.
- Milavić, B., Zoran, G., & Velickovsaka, L. A. (2013). Age and positional differences in psychological coping skills of young female volleyball players. *Research in Physical Education, Sport and Health*, 2 (1), 9-16.
- Najah, A., & Rejeb, R.B. (2015). The psychological profile of youth male soccer players in different playing positions. *Advances in Physical Education*, 5 (03): 161.
- Raglin, J. S. (2001). Psychological factors in sport performance. *Sports Medicine*, 31 (12): 875-890.
- Rattanakoses, R., Omar-Fauzee, M. S., Geok, S. K., Abdullah, M. C., Choosakul, C., Nazaruddin, M. N., & Nordin, H. (2009). Evaluating the relationship of imagery and self-confidence in female and male athletes. *European Journal of Social Sciences*, 10 (1): 129-142.
- Sari, İ., Ilić, J., & Ljubojević, M. (2013). The comparison of task and ego orientation and general self-esteem of Turkish and montenegrin young basketball players. *Kineziologija*, 45 (2): 203-212.
- Stølen, T., Chamari, K., Castagna, C., & Wisløff, U. (2005). Physiology of Soccer. *Sports Medicine*, 35 (6): 501-536.

- Toros, T. (2001). Elit ve elit olmayan basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel iklim ve hedeflerin özgünlük, güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi: Mersin.
- Toros, T. (2002). Elit ve elit olmayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel (motivasyonel) iklim ve yaşam doyumu. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 13 (3): 24-36.
- White, S. A., & Zellner, S. R. (1996). The relationship between goal orientation, beliefs about the causes of sport success, and trait anxiety among high school, intercollegiate, and recreational sport participants. *The Sport Psychologist*, 10 (1): 58-72.
- Yıldız, M., Tekin, M., & Sefa, L. Ö. K. (2009). Farklı statüdeki futbolcuların kişilik tiplerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22): 437-443.
- Yıldız, M. (2009). Amatör ve paf liginde oynayan futbolcuların kişilik tipleri ve sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11 (3):15-27.
- 265 Million playing football. FIFA magazine, 2007.
https://www.fifa.com/mm/document/fifafacts/bcoffsurv/emaga_9384_10704.pdf. Erişim:
15.02.2017